

JEDINSTVO U KRISTU

(uz dekret Pavla VI o ekumenizmu od 21. XI 1964.)

Dr Jordan Kuničić

I ljudskoj pameti uspon je težak. A vrhunci istine zovu. Pamet se smiri istom kada jednim pojmom, jednim načelom — kao jednim pogledom — zahvati panoramu mnogostrukosti i raznolikosti spoznajnih predmeta. Ne čudi se! Kad osvojiš vrhunac istine, našao si Boga. Poklekni i reci: Bog je tu! U Bogu je neizrecivo jedinstvo. Još nešto: Svako biće toliko je vrijedno, savršeno i dostojanstveno koliko nije razdvojeno, nego jedinstveno.¹

Promotri malo i to čovječje srce. Podloga i izvor svih osjećaja jest osjećaj ljubavi. A ljubav je snaga koja združuje i ujedinjuje. Konstatiraš da je taj osjećaj ljubavi usađen u najdubljim dubinama čovječjeg srca. Punim pravom pitaš: Zašto se događa da taj jadni čovjek radije se povodi za mislima i osjećajima koji ljude razjedinjuju? Nije li se uvukao koji nered u strukturu ili u funkcioniranje čovječjih duhovnih snaga?

Okrenimo se prema Golgoti. Tu visi Žrtva za iskonski nered, za grijeh svijeta (Iv 1,29). Prije nego je žrtvovani uzašao na žrtvenik stvorio je i nakanu: »Da svi budu jedno« (Iv 21,23). Rasklimano jedinstvo u dušama treba srediti. Povezati ih uz Boga i u Bogu. Ekonomija otkupljenja jest ekonomija jedinstva otkupljenih. Brinuti se za jedinstvo otkupljenih krvlju Golgotske Žrtve znači brinuti se za plodove prinesene Žrtve. Otkupljeni su svi ljudi. Svi su pozvani da budu jedno međusobno. I jedno u Kristu.

Zar nijesu jedno u Kristu? Zar je Kristov plan propao? Zar su faktori jedinstva smalaksali? Na žalost, iako Krist nije razdijeljen, duh razdvajanja kao neka zla baština od iskona kvari Kristovo djelo. Nije li davno i Sv. Pavla boljelo strančarenje? (1 Kor 1,13). A to je bilo strančarenje unutar jedne Crkve. Dogodili su se dublji i bolniji rascjepi. Kao da je učinjen atentat na onog jedinog Krista koji se poistovjetio s Crkvom (Dap 9,4). Na pozornici čovječanstva nastupaju razne Crkve te se predstavljaju kao autentično Kristove. A ipak, ako rećemo da se međusobno nesvedivo razlikuju, ne mogu sačinjavati jedno u Kristu. Jedan i pravi Kristov ovčinjak mora biti kao »punina i nadopuna Otkupiteljeva« (Denz 3813).²

EKUMENSKI POKRET

Vrhovna je, božanska zapovijed. Treba vratiti Kristu sve duše. Njegove su. Treba ih ujediniti međusobno — otkupljene su istom Otkupiteljevom krvlju. Staviti pod jednu glavu, Krista, sve što opstoji na nebu i na zemlji (1 Ef

1. Sv. Toma piše CG IV, 1. »In summo rerum vertice perfectissima unitas invenitur, et unumquodque quanto est magis unum tanto est magis virtuosum et dignius«. Nije to samo metafizička istina. Uoči u tim riječima duboku psihološku istinu o jedinstvu »Ja«. Uoči i etičku primjenu o odgoju, npr. u formiranju karaktera.

2. Navod je iz enciklike Pija XII: MYSTICI CORPORIS od 29. VI 1943.

1,10). Time se ujedinjaju i ljudi međusobno, jer spoznajni je aksiom: Oni koji su jednaki trećemu — jednaki su i između sebe. To je u interesu svih ljudi — svi su pozvani na istu gozbu vječne sreće. Presudno je ovo: nije moguće pristupiti toj sreći, ako netko svjesno i hotice odbija jedinstvo s Kristom i u Kristu. Osim Krista — drugog puta spasenja nema (Dap 4,12).

Iz ovog osvješćenja niknuo je i ekumenski pokret.³ Pod tim imenom razumijevamo sve one pothvate što se poduzimaju da se ostvari jedinstvo svih kršćana u jednoj crkvi Kristovoj. U imenu Isusovu nalazi se most jedinstva najprije za sve vjernike, a preko njih i za sve ljude. Drugim riječima: Najprije je potrebno stvoriti dijalog s odijeljenom braćom. A svi smo u Kristu braća.

Ako bih htio konkretno izraziti sadržaj toga pothvata, čini mi se da bih rekao ovako: Ekumenski pokret mora obuhvatiti tri faze ili tri stadija. Te tri faze odgovaraju historijskoj i psihološkoj zakonitosti. Možemo reći da odgovaraju i moralnoj i evanđeoskoj proceduri. U njima je lako otkriti glas moralnih i evanđeoskih propisa.

Prva faza uključuje i traži da se odstrane sve riječi, da se ukinu svi načini izražavanja, svi sudovi i postupci koji se ne slažu sa zbiljskim stanjem odijeljene braće. Što se protivi istini, objektivnom stanju stvari, to po svojoj naravi smeta razumijevanju, to spriječava dijalog.

Druga faza jest pozitivna, konstruktivna. Treba uspostaviti zbiljski dijalog. Najprije idejni dijalog, recimo između predstavnika i vještaka raznih Crkava ili crkvenih zajednica u svrhu boljeg razumijevanja različitih stavova. Poslije idejnog dijaloga uslijedit će životni dijalog, osjećajni i praktični. Taj dijalog morao bi uslijediti kao logična posljedica. On bi, sa svoje strane, bio kao uvod u plodni socijalni dijalog na korist čovječanstva.

Treća, dakle, faza jest baš taj zajednički nastup u akcijama za zajedničko dobro zajednice u kojoj odijeljena braća žive, dosljedno i za zajedničko dobro čovječanstva. Mnogo toga ima što traži kršćanska savjest svih onih koji se pozivaju na Krista. Njihova afirmacija na djelu značila bi uspjeh na opovijed (Rim 14,14; 1 Kor 8,7; Gal 5,3).

ZAR JE TO NOVOST?

Crkva, na temelju svoje božanske misije, mora biti majka svih naroda.⁴ Majka koja razumije i podnosi. S tog razloga ona je smatrala i još danas smatra da je pogrešno prisiljavati nekoga da prigrlji katoličku religiju (kan. 1351). Poštuje osvjedočenje savjesti svih onih koji se nalaze daleko od njena krila. Svaki je čovjek, naime, dužan slijediti svoju savjest. To je božanska zapovijed (Rim 14,14; 1 Kor 8,7; Gal 5,3).

3. Govori se da je ekumenski pokret u novijoj formi započeo god. 1910. Te godine održana je konferencija delegata protestantskih misionara. To znači da je sjemenka ekumenskog pokreta bačena u zemlju od sijača nekatolika.

4. Pijo XII je rekao da Istok i Zapad za kat. Crkvu ne predstavljaju oprečne faktore nego da su oni faktori zajedničke baštine koju su zajednički moćno stekli. Isti su pozvani da surađuju i za budućnost. U BOŽICNOJ PORUCI 23. XII 1950. AAS XLIII — 1951-49-50.

Netko bi mogao reći da Crkva nije uvijek postupala u tom duhu. Odgovor bi na to mogao biti mnogostruk. Ovdje recimo ovo: teško je u velikoj povijesnoj udaljenosti prosuditi uzroke, pojave i učinke raznih načela u praksi. Još teže je svaljivati na bilo koga odgovornost na velikoj povijesnoj udaljenosti. Odgovornost pretpostavlja poznavanje svih komponenata što ulaze u njenu bitnost. Teško nam je odrediti odgovornost sadašnjice, ljudi današnjice, odgovornost naših bližnjih, odgovornost nas istih. Budimo, dakle, oprezni kada svaljujemo odgovornost na one od kojih nas dijele stoljeća sa svim vremenskim, povijesnim, mjesnim, društvenim razlikama.

Istina je, Crkva i danas strogo sudi otpad od katoličke religije. Kojoj je majci drago vidjeti da njeno dijete od nje bježi u nepovrat? Otpad onih koji su u njenu krilu kršteni smatra odmetništvo. Povijest nas uči da je oko 1200. godine takav defetizam vukao sa sobom penalnu proceduru duhovne i civilne vlasti. To je bio diktat nastojanja da se sačuva vjersko i civilno jedinstvo Crkve i ljudskog društva. To se odnosilo u prvom redu na Zapad.⁵

Crkva je uvijek bila popustljivija prema onima koji od nje nijesu primili krštenja. Ne radi se o tome da li je postupala po nekom načelu oportunitizma, ona je postupala po načelu sačuvanja zajedničkog dobra, u smislu one evanđeoske opomene da se ne smije svaki nedostatak silom ukloniti (Mt 13,29). Načelo totaliteta⁶ akomodiralo se načelu tolerancije.⁷ Da li su se ta dva načela uvijek sretno kombinirala, to ne spada na ovu raspravu. Danas recimo ovako: poštivati prava čovjeka, njegovo osvjedočenje, njegovu savjest — to je pravi motiv tolerancije, konvencije ili aktivne koegzistencije.⁸

Ideja jedinstva nije nova. Dovoljno je vratiti se na izvor. Krist daje svoju krv da okupi sve, da ujedini sve. On moli za jedinstvo. Ostavlja euharistijsku hranu kao zajedničku večeru za sve. Naređuje vezu ljubavi. Šalje Duha Svetoga kao snagu koja ujedinjuje. Ostavio je jednu vjeru. Želi da sve članove njegove Crkve obuzme jedan duh po uzoru Presv. Trojstva.

Nešto je ipak novo. Nova metoda. Metoda prošlih stoljeća ostala je neefikasna. Bilo je lijepih ideja, uzvišenih planova. Može se reći da je sv. Pavao zauvijek ocrtao plan jedinstva time što je sve pripadnike Kristove Crkve jednostavno nazvao da su »jedan« (Gal 3,29), što je mnogo više nego »jedno«. Idući istom stazom sv. Augustin zamišlja kršćanstvo kao jedna »civitas christiana«. Sv. Toma uzdiže se još više te izrijeком govori kako čitavo čovječanstvo mora biti jedna »respublica hominum sub Deo«.

Danas ekumenski pokret uzima iz Evandjelja načela iz kojih se može izvući potreba za dijalogiziranjem.⁹ Međusobnim kontaktom, suživljavanjem, suradnjom se mora stvarati jedinstvo. Svima mora biti na srcu ono pravo, unu-

5. Isti, u govoru 7. IX 1955. AAS XLVII — 1955-672-682.

6. Sv. Toma, II—II, 64, 2.

7. Isti, II—II, 10, 11.

8. Pijo XII kako u bilj. 5.

9. Jedan od idejnih uzroka radi kojih ekumenski pokret u prošlosti nije uspio krije se u proceduri. U bratskoj opomeni i suradnji manje se osvrtao na one tri prve faze a naglašavala se četvrta, tj. onoga koji nije mislio kao ti proglasio bi poganinom ili carinikom (Mt 18, 17). — Kada je Sv. Pavao ukazivao na sredstva da Korinćani ostanu čista srca on je jednostavno savjetovao da se ne druže s

tarnje jedinstvo. Recimo s Pijom XII da jedinstvo u ljudskom rodu ne isključuje razlike osnovane na stvarnosti, sankcionirane voljom Stvoritelja ili nadnaravni zakonima.¹⁰

NA TEMELJIMA

To su one vrhunske ideje, dodirne točke svih koji se pozivaju na Krista kao duhovnu glavu. Pri svakom traženju zблиženja potrebno je naći zajedničku platformu. Bez nje nema zajedničkog jezika, nema oslona za razumijevanje, nema govora o dijalogu.

Ovdje bi se moglo reći da sve ljude ujedinjuje njihov odnos stvorenja prema Bogu Stvoritelju. Zajedničko im je i biološko porijeklo, ljudska narav. Zajednički im je cilj. Na raspoloženju su im ista sredstva: sredstva nadnaravnog puta prema vječnoj sreći.

To ipak, reklo bi se, nije ono specifično što se traži kao bliži most za uspostavljanje životnih odnosa, za dijalogiziranje. Potrebno je da se nađu specifično kršćanske dodirne točke. A tih ima.

Kršćani vjeruju u Krista — eto prve točke jedinstva. Prve i glavne. Krist je ostavio krštenje kao sredstvo inkorporiranja u Crkvu, u Krista. Tko je valjano kršten, a nalazi se izvan Kat. Crkve taj čuva neko jedinstvo s Kristom, taj je sa svakim katolikom brat,¹¹ s njim je skupa ukopan po krštenju u smrt (Ef 6,4). Krštenje čisti Crkvu od nasljedne duhovne rane iskonskog grijeha (Ef 5,26), i svaka ideja, svaki pothvat spasenja — a to je bez sumnje ekumenski pothvat — neka se nadahne ovom idejom obnove i uskrsnuća preko kupelji preporođenja (Tit 3,6).

Krštenje je prvi susret duše s Bogom. Iz kupelji krštenja izlazi novo stvorenje. Ono je ukrašeno milošću, ulivenim krepostima, darovima Duha Svetoga. To je ono uskrsnuće u punom smislu riječi (Kol 2,12). To bogatstvo unutaršnjeg života nije monopol krštenih u kat. Crkvi. Zajedničko pak posjedovanje nekih darova ili vrednota zблиžuje one koji ih posjeduju, čini ih suvlasnicima. To suvlasništvo jest specifični naslov jedinstva u životu i djelovanju. Ako se pripadnici jednog naroda ili jednog staleža po naravi zблиžuju i stvaraju neko jedinstvo, posve je logično da svi pripadnici Božjeg naroda, s tim pečatom krštenja u duši, nastupe kao jedan. Da, kao jedan (Gal 3,29), a ne samo kao »jedno«. Sinovstvo u Bogu briše sve ostale razlike. Zar je moguće izraziti jedinstvo svih krštenika? Da se zapostave razlike nacije, staleža i spola?

To je punina jedinstva. Puninu jedinstva Krist zamišlja u jednoj Crkvi. Jedinstvo Apostolske zajednice, jedinstvo prve Crkvene zajednice, jedinstvo

nevjernicima (2 Kor 6, 14). — Svi priznajemo da i Kristove riječi o čuvanju svetinja (Mt 7, 6) ciljaju najprije na nedostojne duše, ali iz njih je lako preći u ekstrem izolacije i separacije. — Ima ih koji pretjerano naglasuju Kristov separatizam u susretu s Kananejkom (Mt 15, 21—29). Krist je pohvalio njenu vjeru, a ona se pozvala na prava svih ljudi da postanu sudionici Božjih darova. — I ono načelo »Extra Ecclesiam nulla salus« (Denz 3802, 3821-2) bilo je ponekad unilateralno tumačeno.

10. Pijo XII u Radio-poruci 24. XII 1942. AAS XXXV — 1943 — 9—24.

11. Usmjeren je »nescio quodam desiderio ac voto ad mysticum Redemptoris corpus« (D 3821). Iz enciklike kako u bilj. 2.

kršćana kroz tolike vjekove samo jedno traži: jedinstvo kršćana i danas. Samo »jedan Božji narod« može očekivati obilniji blagoslov Božji. Samo jedan i jedinstven Božji narod može uspješno djelovati na smirenje u svijetu, za trijumf istine, pravедnosti i ljubavi. I samo jednoj i jedinstvenoj Crkvi Krist je povjerio riznicu sredstava za postizavanje vječne sreće.

SREDSTVA

Početno sredstvo jest želja za sjedinjenjem svih kršćana u jednu Kristovu Crkvu. Tako uzvišena želja, kao savršeni poklon, dolazi odozgo (Jak 1,17). Radi se o pothvatu za spasenje. To je vrijeme milosti. Doista: posjet Gospodinov (Lk 19,44). Čovječanstvo doživljuje očite znakove milosna posjeta. »Sada je pravo vrijeme, sada je dan spasenja« (2 Kor 6,3). Neće li se na naše doba svaliti sav bijes osude budućnosti, ako se ono ogлуši na ovaj glas s neba?

Treba početi s unutarnjom obnovom. Duša ekumenskog pokreta jest duhovni ekumenski pokret svakog pojedinca u njegovoj nutрини. Duša u milosti posjeduje i svetu ljubav. Ljubav ujedinjuje. Ljubav je strpljiva, dobrotiva, nadasve pak ljubav »zaboravlja i oprašta zlo« (1 Kor 13,6). Oprostiti i ponižno pitati oprost. Oboružati se vatrom ljubavi koja će zapaliti srca da se ono žrtvuje za bližnjega, za brata.

Ljubav će se najprije latiti molitve. Jer to je ona kršćanska, sveta ljubav. Ona se nekako prirodno rascvate u zajedničkoj molitvi. U molitvi se susreću bratska srca. Molitva je simbol, ona je i faktor jedinstva. Moćnija je zajednička molitva nego molitva samca (Mt 18,20). Zar nije doista, rekli bismo, božanski prizor što nam pružaju dvojica ili više njih, pripadnika raznih kršćanskih Crkava, kada oni mole zajedničku molitvu? Da postignu zajednički cilj? Ujedinjenje u jednoj kršćanskoj vjeri?

U Dekretu o ekumenskom pokretu — *Unitatis redintegratio* — što ga je publicirao Pavao VI dne 21. XI 1964. označuje se još specifičnije sredstvo molitvenog karaktera. Koje? Sv. Otac poziva da pripadnici raznih kršćanskih Crkava mogu »comunicare in sacris«: zajednički obaviti neki liturgijski čin. Razumije se, dogovorno s Crkvenom hierarhijom. To je, bez sumnje, poruka od neprocjenjive historijske važnosti. Ona označuje novu eru. Otvara nenaslućivane horizonte za zbliženje.¹²

Nije dosta upotrebljavati nadnaravna sredstva. Nadnarav se uzjepljuje u narav poštujući njenu zakonitost. Srca se moraju najprije upoznati, da se uzmognu pravilno sjединiti. Potrebno je da se kršćani upoznaju međusobno, upoznaju naučavanje, povijest, duhovni život, kulturu vlastitu svakoj religiji. Taj dijalog upoznavanja može se ostvariti preko štampe, predavanja, usmenog dijaloga. Dijalog se mora odvijati iskreno i spontano, daleko od formalizma na istom nivo-u.

Čemu nabrajati sredstva? Naći će ih iskreno raspoloženje, jer osjećaji su dosjetljivi. Ljubav je inventivna. Kojagod sredstva našli, sva treba pove-

12. Oslon ovog članka nalazi se baš u ovom Dekretu Pavla VI o ekumenskom pokretu (21. XI 1964).

zati s Kristom. Efikasnost svih tih sredstava osloniti na molitvu Kristovu za jednu Crkvu, na ljubavi Oca nebeskoga prema ljudima, na snazi Duha Svetoga. Tko bi se usudio osloniti vjeru i ufanje u efikasnost tih sredstava na samim čovječjim, naravnim snagama?

POZIV KATOLIKA

Pavao VI poziva katolike da oni budu prvi u traženju dijaloga. Prvi u upotrebljavanju spomenutih sredstava. Ljubav ne čeka. Kršćanska ljubav predusreta. Kršćanski vjernici moraju voditi brigu za odijeljenu braću — »primos gressus ad illos faciendo«. Riječi pune obaveze! Razboritost ih mora uskladiti sa svim obzirima, ali ih ne smije ostaviti neplodnim.

Kada pristupaš onomu koji ne misli kao i ti, s kojim se ne slažeš, taktika od tebe traži da najprije priznaš neku svoju krivnju. Protivniku priznaj vrijednost. Daj mu pravo što mu pripada. Kao katolik priznaj da i katolici imaju što da isprave. Težak ih posao čeka. Da uznastoje kako će lice i obličje prave Kristove Crkve biti čisto. Praksa njihova života nije uvijek u skladu s načelima Kristovim. U izlaganju nauke često puta su skučeni. U disciplini počesto slovo ubija duh, formalizam i juridizam priječe duhu i milosti da afirmiraju svoje prvenstvo. Događa se da u prosuđivanju pozicija odijeljene braće nijesu uvijek objektivni.

Poziv katolika obvezuje i na to da svaki katolik prizna doista kršćanske vrednote i u životu odijeljene braće. Ima i kod njih uzornih heroja u ispo- vijedanju vjere. Ima očitih dokaza prisutnosti Duha Svetoga. Brojni primj- eri uzorne moralne svijesti mogu poslužiti kao putokaz u životu svim dobro- namjernim dušama. Njihov liturgijski život zadivljuje svojom uzvišenošću, dubinom izražaja, širinom zamisli.

RUKE NA POSAO

Ekumenski pokret je lozinka dana. Dekret Pavla VI o ekumenskom po- kretu može se usporediti s velikim historijskim pothvatima koji su zacrtali stazu mnogim stoljećima. Taj pokret treba provesti u djelo. Primjenjivati ga kao što se primjenjuje katolički apostolat.

Predavanja u sjemenišnim školama, na bogoslovskim školama kao i na katehetskim poukama treba začiniti idejama i smjernicama ekumenskog pokreta. I teolozi i historičari kao i svi vjernici su pozvani da dokažu brat- stvo. A bratstvo je već jedinstvo i vodi k još većem jedinstvu. Katolička Crkva je jedna, prema tome sva je angažirana u ekumenskom pokretu. Ako uspijeva, svi katolici uspijevaju, ako gubi, zajednički je gubitak.

Ne zaboravimo da je ekumenski pokret jedan od znakova obnove u kat. Crkvi. Konstatira se kako napreduje biblijska znanost. Liturgijski pokret poprima sve šire dimenzije. Propovijedanje i kateheza nalaze nove metode. Lajički apostolat je uspjeh naših dana. Novi oblici redovničkog života po-

mlađuju stablo kat. Crkve. Crkva nastupa i naukom i djelima na socijalnom području.

Kako će se dijalogiziranje s odijeljenom braćom provesti u djelo to spada na upravnu, pastirsku razboritost svih koji su pozvani da smjernice ekumenskog pokreta provedu u djelo.¹³ Jedno je očito: ekumenski pokret za sve kršćane znači uspostavljanje jednog srca i jedne duše (Dap 4,32). Taj pokret mora značiti povratak na original. Vraćanje Kristu. Ujedinjenje u Krista.

ZAKLJUČAK

Čuvajmo se nekih ekstrema. Dijalogu se ne smije pristupiti lakomisleno i naglo, da se ne pokvari plemenita i uzvišena misao. Niti dijalog znači isto što i izdajstvo katoličke vjere. Osnovne istine ne smiju se zaniijekati. Dekret o ekumenskom pokretu sadrži ispravnu nauku. Njegove smjernice za praksu su mudre, razborite, u skladu s Evanđeljem.

Dijalog se mora uspostaviti. Svi kršćani se slažu u obrani čovječjih prava. Glasno naglasuju dostojanstvo ljudske osobe. Slažu se u tome da treba sačuvati mir. Da se prikladno primijeni Evanđelje. Da se napretku znanosti i umjetnosti dade kršćansko obilježje. Da se zajednički nastupa u borbi protiv gladi, protiv analfabetizma. Da se pomogne u rješavanju stambene krize, socijalnih nereda itd. Zar je to malo?

Kamo idemo? Koji je konačni cilj ekumenskog pokreta? Krist je došao među ljude da ljude privede Bogu. Da njihov život pobožanstveni. Da njihovo djelovanje učini sjemenkama nadnaravne vrijednosti. A sve konačno služi **vječnoj Božjoj slavi**. Njoj služi i pokret za sjedinjenjem kršćana. To je Kristova nauka. Molitvi za jedinstvo kršćana postavio je cilj: »Da svijet vjeruje da si me ti poslao« (Iv 17,22).

Vjerovati u Kristovo božansko poslanje znači anticipirati vječnu sreću na ovoj zemlji. »A ovo je vječni život: spoznati tebe, jedino pravog Boga, i onoga koga si poslao, Isusa Krista« (Iv 17,3).

13. Pavao VI ocrtao je smjernice za dijalog s raznim Crkvama samo u glavnim crtama:

a) U vezi istočnih Crkava. On naznačuje uzroke odjeljenja: raznolikost mentaliteta Istoka i Zapada, raznolikost životnih prilika, manjak međusobnog razumijevanja i međusobne ljubavi, utjecaj raznih izvanjskih faktora. — Priznanje tim Crkvama da su svećeništvom povezane s Apostolima. Hrane se istim Euharistijskim kruhom. Njihova je liturgija uzvišena. Duhovna baština vrijedna je priznanja. Monahizam na Istoku stekao je velikih zasluga za duhovnu kulturu. — Dijalog s tim Crkvama ne smije značiti uništenje raznolike discipline, raznog načina izražavanja vjerskih istina, raznog prikazivanja Objave. — Među ostalim temama dijaloga nalazi i temu o nauci i metodama pastoralnog rada u našim vremenima.

b) U vezi s protestantskim Crkvenim zajednicama Pavao VI konstatira da u njihovu odnosu prema katoličkoj Crkvi doista opstojе velike razlike. Označio je, ipak, teme za razgovor. Krist je i za njih i za nas katolike izvor i centar Crkvene obitelji. I kod njih se ljubi i poštuje Sv. Pismo. I oni zazivaju

D. Svetoga. Govore o Večeri Gospodnjoj. Iskazuju Bogu štovanje molitvom, meditacijom i sl. Dokuзuju visoku etičku svijest npr. u osjećajima zahvalnosti, ljubavi prema bližnjemu. Dijalog bi mogao otpočeti npr. s pitanjima aplikacije moralnih načela Evanđelja na život.